

LA CREU DE LA PORTA DE CA GATELL A LA GUERRA CIVIL DEL 36

Isidre Virgili

Els primers dies de la guerra civil a Altafulla, amb les forces de les columnes revolucionàries, majoritàriament anarquistes, enfilant la carretera nacional 340 cap al front d'Aragó, el comitè local de milícies antifeixistes d'Altafulla va establir les primeres mesures de seguretat. Mitjançant una barricada, situada en la cruïlla del carrer de Mar amb la carretera nacional, avui carrer Marquès de Tamarit, al mateix cantó de la vila, es tancava així el pas de la circulació, amb un grup de veïns com a vigilants per tal de poder identificar els ocupants dels vehicles i carruatges que hi transitaven, especialment els provinents de Barcelona.

Posteriorment, un cop consolidada la reraguarda, per les necessitats militars de la guerra establerta ja en diversos fronts, es va realitzar l'acampament de milicians al castell dels marquesos de Tamarit utilitzat com a caserna. Aquests milicians des de meitat d'octubre van quedar sota les ordres del major Eduardo Medrano Rivas (Madrid 1897-Barcelona 1941), militar de carrera que el 17 d'octubre de 1936 va ser nomenat Comissari de Defensa Militar de la Generalitat a Tarragona amb la responsabilitat de la defensa de la província i el seu litoral, fet que fa que aquests milicians siguin coneguts com a forces de la columna Medrano.

Diàriament els milicians es desplaçaven cap a les cases de baix a mar, la muntanya del Munts, la platja d'Altafulla, la roca de Gaià, i el roquer i els boscos de Tamarit on tenien missions d'observació dels moviments de les embarcacions que poguessin dirigir-se a la pròpia costa, tasques que també sovintejaven amb els controls de la via del ferrocarril, les línies de conducció elèctriques i de comunicacions telefòniques i la carretera entre Barcelona i Tarragona. Això feia que en aquell estiu del 36 els milicians transitessin pel poble, en especial, pel carrer de Mar, el de l'Hostal i de Dalt, la Placeta, carrer del Cup i la plaça de l'Església, com camí d'anada a les posicions de guaita i després de tornada al castell.

Aquest trànsit diari de l'escamot va inquietar als veïns de la casa que avui ocupa el número 10 del carrer del Cup i en concret a la seva propietària, dona Hermínia

Gatell Ramon. Vivia fortament preocupada per la visibilitat que tenia en la porta que donava al carrer del Cup, ja que en la seva part superior, a l'esquerra, hi figurava un relleu que era l'emblema del signe de la creu que testimoniava que en temps passats havia estat la residència de l'inquisidor local.

Restes encara visibles de la creu de la Inquisició

Aquesta angoixa de dona Hermínia va portar a demanar la col·laboració dels fusters de la família, els germans Magrinyà Salvat, amb el seu taller a pocs metres de la casa, just davant del portal de Dalt, el número 6 del carrer de Dalt. Es tractava de dissimular aquell signe de la religió en temps de la Inquisició per evitar perills de possibles incontrolats. Recordem que en els primeres mesos de la Guerra Civil l'església catòlica estava en el punt de mira de la violència revolucionària, amb cremes d'esglésies, temples i convents i la persecució del seu clergat amb l'assassinat de sacerdots i religiosos.

Un dels germans Magrinyà, en Gaietà, va intentar convèncer a la Sra. Hermínia de que no hi havia cap perill. Ell estava més que segur que aquell grup de milicians, per les formes d'actuar i el nivell de cultura que exhibien davant el poble, i que ell en algun moment havia pogut copsar, no en sabien res de la Inquisició ni dels seus signes i de que aquell relleu tingués que veure amb una creu. Estava convençut que

aquells homes, que a diari passaven per davant del seu taller, fossin capaços per si mateixos de poder esbrinar res. Era evident que Gaietà Magrinyà com a bon veï, repetint diverses vegades el seu raonament, volia tranquil·litzar a dona Hermínia però també la seva tossuderia era del fuster i altafullenc que volia preservar íntegrament aquell relleu que apreciava per ser tot un signe d'identitat cultural d'un temps passat i de la història d'Altafulla.

Dona Hermínia va insistir, una i altra vegada, amb un raonament senzill, que d'alguna manera va fer que en Gaietà no pogués seguir amb la seva negativa, dient-li en paraules semblants, "Gaietano ells potser no saben el que significa, però si ho pregunten potser algú sí que els hi pot dir" i va afegir, per tal de reblar el clau del seu argument, "i potser no de la manera més agradable per a mi". La conclusió era clara, millor que ningú pogués preguntar sobre aquell relleu vinculat amb la Santa Inquisició.

Hermínia Gatell al saló de casa seva

L'endemà mateix, a trenc d'alba, en Gaietà Magrinyà va acostar-se a la porta amb una escala de mà i un xerrac per tal de mutilar ràpidament aquell relleu. Va completar la seva feina tot seguit donant-li una capa de pintura per enfosquir la fusta i així poder amagar el millor possible aquell signe que tan preocupava a la mestresa.

Hem de dir que la història va acabar bé. Durant tota la guerra, pel que sabem, ni els milicians van preguntar pel relleu, aleshores ja escapçat, ni tampoc va haver cap

comentari d'altres persones que poguessin posar en evidència el significat de la Creu. Així, acabada la guerra, una de les primeres coses que va fer dona Hermínia es arribar, caminant de genolls, fins a l'ermita de Sant Antoni per agrair a Déu, en especial que els seus fills tornessin sans i estalvis de la guerra. Tanmateix, fins a la seva mort l'any 1978, va poder viure llargues temporades a Altafulla, on era apreciada i estimada pel veïnatge i la colònia d'estiuejants.

Aquest relat fou explicat a qui subscriu pel propi Gaietà Magrinyà. Fou a meitat dels anys seixanta amb motiu de què aquest va encarregar-me passar-li a net, a màquina d'escriure, uns originals manuscrits de diversos articles. És possible que la seva intenció anés més enllà de fer petar la xerrada una estona sobre coses d'Altafulla, com amable agraïment per la meua col·laboració i, que potser ara ho penso, també tingués la finalitat que un dia pogués explicar aquesta entranyable història.

En tot cas aquesta és una versió que ara sí queda per a la posterioritat com retrat d'un temps, sobre tot d'uns dies difícils pels altafullencs que van viure els anys de la Guerra Civil i també per recordar a dos d'ells, dona Hermínia Gatell Ramon (Barcelona 1887- 1978) descendent de la saga que va donar una de les grans figures de la vila, Joaquim Gatell i Folch (Altafulla 1826-Cadis 1979), el conegut Caid Ismail, notable explorador africà del segle XIX, i Gaietà Magrinyà i Salvat (Altafulla 1901-1980), fuster, però també músic i escriptor autodidacta, al que el Centre d'Estudis d'Altafulla li va retre homenatge l'any 2014 amb l'edició d'una selecció d'escrits i música de la seva obra inèdita.